

IS FAINAS CULTURALIS IN SARDU

In su Sàrrabus su Sardu at torrau a si ndi pigai su logu suu de lìngua de sa cultura, cun atòbius, laboratòrius e bisitas guidas chi ant allutu s'interessu de mannus e pitius. A su mancu po unu mesi (in beridadi a dolu mannu, sceti unu mesi). Dae sa fini de Abrili po casi totu su mesi de Maju, s'est pòtziu arrealizai su progetu "Identidadi e Economia de su Sàrrabus" cuncordau dae s'Ufitziu de Lìngua Sarda de su Sàrrabus (gestioni Suia srl) e cumpriu dae s'operatori Alessio Congiu. Unu progetu cun s'obbietivu de pesai unu cuncetu nou de economia identitària a misura, prima de totu, Sarrabesa e Sarda, chi movessat dae sa cuscèntzia de sa stòria de su logu e de su chi custu podit offerri, po cumprendi cali ainas antigas e noas podint essi imperadas po assigurai unu mellus benidori sociali e econòmicu. Trèixi giorronadas de fainas culturalis organizadas pinnighendi entis territorialis, impresas localis e scolas de dònna òrdini e gradu; unu trabballu de pranificadura cumpartzia, cun pùbblicu e is privaus. Is laboratòrius po is prus piticus funt stètius cincù: unu, de faidura de su pani, in su bellu fàbbricu stòricu, espressada de s'arrichesa de Santu 'Idu in is primus de su Noixentus, connotu cumentu a Domu de Camboni, innui is piciocheddus ant assistiu a s'intrinnadura de su forru e ant imparau sa manera traditzionali de impastai e coi su pani e sa pratzida; una di est stètia dedicada a su pastoriu e is trabballus suos, dae sa mullidura a s'imperu de su lati mùlliu po fai casu e arrescotu, in d'unu logu de incantu cumentu a su cuili in su bacu de s'Arriu de Parredis; duas diis de bisitas in is pischeras de Feraxi e Santu Juanni, po connosci unu de is setoris prus de importu de s'economia sarrabesa, in cali manera s'atividadi s'arrelatat cun is ambientis de mari, foxi e stàinis, poderendiddus in echilibriu; in sa scola de Bidd'e Putzi invècias, totu su mengianu s'est fata educatzioni ambientali, po chi is piciocheddus connoscessint sa situatzioni reali de s'impestadura de sa natura sarda, e su valori de is arresursas suas chi est de fundòriu a sarbai. Sighendi custu tema s'est decidiu de ponni una pariga de matixeddas (modditzi, murta e olioni) in su giardinu de sa scola, e, po incamminai is studentis concas a is pràticas de s'arreciclu e de s'arregorta diferentziada, ant pigau parti a una spècia de "cassa a su scudroxu", ma, cun s'àliga. Intra de is situs de s'identidadi chi funt stètius ogetu de bisitas guidas, abertas a totus, nci furiant: su putzu sagrau de Is Pirois (unu de is prus bellus esemprus de custas architaturas in Sardinnia) e su nuraxi Sa Pudda (spantosu po sa positzioni e s'atrivida in sa costruzioni), totu de is duus intra is prus de importu de sa forada de s'Erriu de Cirra; Su nuraxi Pedra Su Luaxu, pagu a tesu dae sa Turri Morta, elementu de su sistema istituuiu dae sa Corona Spanniola e arrealizau dae is sardus po defensai is costeras dae is scurrerias de is morus; is crèsias a centru de is diversas biddas mesuevalis chi ant prus a tardu formau su comunu de Santu 'Idu (Ulmus, Horrea, Cortinia, Ygali). Duus is museus contaus in sardu: cussu de sa Bia de sa Prata, liau a sa stòria de su sfrutamentu mineràriu in su Sàrrabus, cun s'esponidura de campionis de mineralis, trastus, mapas e plàsticus de sa mina de Monti Narba; e su Museu de s'Imprenditoria Feminina, dedicau a sa figura de Francisca Sanna Sulis, a sa siricortura e su tessingiu, acumpangiau dae s'amosta temporànea "Citrus", cun su tema de is agrumus. Ancora de agrumicortura sarrabesa, de sa stòria sua e de is problemàticas suas si nd'est discùtiu in sa passillada me is ortus de

Murera. Sempri su museu MiF invècias, at ospitau unu cursu durau unu mengianu, de formatzioni asuba de sa sentieristica, de s'importu chi tenit in s'avaloramentu de su territòriu, e sa manera de organizai sa sinnaletica cumentis est codificada dae su Club Alpinu italianu, chi at curau sa letzioni. De cultura, de circa acadèmica, si nd'est fueddau cun sa presentada de una tesi universitària de su dot. Michele Fanunza (26 annus) chi at annoau is stùdius asuba de su Sarrabesu e su caratiristicu acropidu de gorgoena, cumentzau 75 annus fait dae su linguista tedescu Rudolf Bohne. Una variedadi de setoris de trabballu incruius, de temas tocaus e de atividadis fatas, chi si podit nai, ant cumpriu unu bellu progetu, e ant conchistau su cunsideru de sa genti sarrabesa, chi at cumentzau a pigai cuscèntzia de sa specificidadi de su logu chi bivit. Mancai medas, de is chi ant participau, sighessint cursus organizzaus dae s'ULS etotu, s'imperu "totali" de su sardu, at rapresentau unu passàgiu dificili e fadiosu. Pruschetotu, po su in prus de is piciocheddus, est craru chi ddui fessat unu shock a su cumentzu, po mori de s'italianidadi esclusiva in sa formatzioni chi arricint e po sa pèrdida de s'imperu de su sardu fintzas in famillia; ma a s'acabbu s'est sempri biu un'acostiadura naturali e positiva in is cunfrontus de custas iniziativas e a su sardu etotu, amostendi cumentis iant podi essi de profetu, o mellus, de fundòriu, fainas e letzionis fitianas in lingua sarda.